

İslâm dininin “temel ilkeleri” nelerdir? (Rev 8.1)
Bu yazının bir önceki sürümü: <https://goo.gl/oW5Ap1>

Bu soru hemen iman'ın altı veya İslâm'ın beş şartını akla getiriyor değil mi? Bu şartlar, Müslüman sayılmak ve iman sahibi sayılmak için yerine getirilmesi gerekenler olup, “temel ilkeler” deyimıyla anlatılmak istenilen ise bu değildir. *Temel ilkeler, -referansları bu konuların uzmanlarınca belirlenen- şu soruların cevaplarıdır:*

Soru	Özü	Ayrıntıları
Soru 1	Nereye varılmak istendiği (yani vizyonu ¹ , Müslümanlığı seçen bir kimsenin, seçmemiş olandan farklı olarak hangi büyük amaca erişmek istediği).	Örneğin: “İslâm dini aracılığıyla varılmak istenen nokta, tüm evrenin oluşum ve işleyişinin anlaşılmasıdır”
Soru 2	Oraya niçin varılmak istendiği (yani misyonu, o amaç(lar)a erişme isteğinin temelinde hangi öz-niyetin bulunduğu).	Örneğin, “Tüm varlıkları kavrayan evrenin oluşum ve işleyişinin anlaşılıp, onunla uyum halinde (barış halinde) yaşamak”.
Soru 3	Misyonu uyarınca vizyonunun tanımladığı yere, hangi ilkelere uyularak yürünmesi gerektiği	Yani değerler, yaşam içinde hangi kurucu ilkelere (maksim , http://wp.me/p2t6mi-1Gk) sadık kalacağı.
Soru 4	Bu ilkeler (maksimler) neler olabilir?	
	Örnek kurucu ilkeler	Açıklaması
K.İlke 0.	“Anla; bunun için akıl², yetmedği yerde ortak akıl kullanımı”	
K.İlke 1.	“Daha geniş bir bütünleştirmeye yönelik olmayan düşünce ve eylemden kaçınmak” Tüm varlıkların bir bütün olduğu (vahdet-i vücûd, https://goo.gl/1urSNK)	“Varlıkların bütünlüğü”nden evren anlaşılabilir. Aşağıdaki birkaç örneğin, bu maksim adayının türevleri olduğu söylenebilir: 1. Akıl ve sezgi'nin (http://wp.me/p2t6mi-Zu) bütünlüğü 2. Gerçekliklerin (verity) bütünlüğü (uni-verity ≈ bilim dallarının bütünlüğü) 3. İnsanların, kavimlerin, çeşitli görüş sahiplerinin bütünlükleri 4. Varlıkların (insan, hayvan, bitki, hava, su, taş, toprak vd) bütünlüğü Bölmeye, bütünlüğü bozulmaya konu olabilecek ve böylece de çeşitli kötülükleri ortaya çıkarabilecek her şey.
K.İlke 2.	“Kul, varolan her şeyi kapsamak üzere, kul hakkı'na saygı” (bkz. http://bit.ly/1n5Ujv2 “kul” maddesi)	Varlıkların haklarına saygı kavramıyla kast edilen, o varlıkların oluşturduğu büyük bütünün işleyişine uyum göstermek (teslim olmak) olarak yorumlanabilir.
K.İlke 3.	“Söyleme Yap!” Eyleme dönüşmüş iman asıldır.	Yaşamın her alanı ve anında imanın eyleme dönüşmesi.
K.İlke 4.	“Tahkiki iman” (sorgulamaya dayalı iman, http://bit.ly/2fq8PSm Sah. 71-72)	Tahkiki iman'ın niçin gerekli olduğu, birinci sorudaki amaç bağlamında daha iyi anlaşılıyor. Söz konusu “anlaşılma” ancak tahkik (sorgulama) yoluyla mümkündür. Tüm yargıların askıya alınması aslında bilim'in de temel ilkesidir.
K.İlke 5.	“İçtihat'a açıklık” Bu ilkelerin uygulanma kurallarının zaman ve mekâna göre değişebilirliğini akıl yoluyla idrak et ve yap.	Hz. Muhammed'in, “Doğru içtihat yapan iki, yanlış içtihat yapan bir sevap kazanır” şeklinde bir sözü rivayet edilir.

Bu maksim adayları yeterince doğurgan görünüyor. Bununla beraber, kapsamamış olabilecek başkaca alanları içerebilecek maksim(ler) de kuşkusuz bulunabilir. Güvenle söylenebilecek olansa, temel (kurucu) ilkeleri belirlenmemiş bir İslâm'ın, dirlik kaynağı olma işlevini yerine getiremeyeceği; bireysel yorumlara göre sürüklenip her türlü sapkın ideolojiye de kaynaklık eder hale gelebileceğidir.

¹ Vizyon, misyon ve değerler için daha anlamlı karşılıklar olarak sırasıyla “Büyük ve İddialı Sonuç”, “öz-niyet” ve “öz-değerler” terimleri kullanılmaktadır. (Harvard Business Review, Reprint 96501, “Building Your Company's Vision”, Collins & Porras, 1996)

² Eğer, “akletme yoluyla anlama” sürecine akıl yanına inanç (ve onun son aşaması olan iman'ı) katılırsa, akletme zinciri içine öyle bir operatör konulmuş olur ki süreç bir anda kopar, o noktaya kadar kopuksuz getirilen zincir bir anda “doğruluğu sorgulamaya kapalı” hale gelir. Bir diğer deyişle, halis niyetle düşünüp anlamaya çalışılan herhangi bir olgu bir anda düşünmeye ihtiyaç kalmadan “öyleyse öyledir” türü anlamaya kapalı hale gelir. Bu yöntem, halis olmayan niyette birilerinin eline geçtiğinde her türlü istismarın önü açılmış olur. Buradan çıkan sonuç inanç / iman açısından da önemli. İman, giderek dar ve o ölçüde yoğunluklu bir noktaya doğru evrilir. Kozmolojideki kara delik gibi sonsuz yoğunlukta bir hale geliyor. İdrak edilemez, her şeyin kaynağı, yani Allah!